

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Viite:

Imppola, J. J. (2022). Rahojen keräilyn ABC, osa N1 : N niin kuin Neuvostoliiton rahajärjestelmä vuosina 1937 - 1991. *Keräilyuutiset* 33(2), 50–59.

Rahojen keräilyyn

ABC

Osa N2

**N niin kuin Neuvostoliiton
rahajärjestelmä vuosina
1937 - 1991**

Neuvostoliiton valtionpankin (Bilet Gosudarstvennogo Banka Sojusa SSR) 1, 3, 5 ja 10 tšervonetsin setelit mallia 1937. Koska vuonna 1937 oli kulunut 20 vuotta Lokakuun vallankumouksesta, julistettiin tätä käyttämällä Leninin kuvaa kaikkien tämän mallin seteleiden kuva-aiheena – kyseessä on siis eräänlainen jublasetelisarja. Sarjan arvo hyväkuntoisena noin 100 €.

Toisen maailmansodan kynnyksellä uusittiin Neuvostoliiton setelistö jälleen keran. Moninaiset enemmän tai vähemmän teoriassa kultaan sidotut setelisarjat korvattiin vuosina 1937 – 1938 ensimmäistä kertaa yhdenmukaisella setelisarjalla, joka korvasi kaikki kierrossa olevat setelit. Aluksi laskettiin liikkeelle mallin 1939 setelisarja, joka koostui 1, 3, 5 ja 10 tšervonetsin seteleistä. Koska 1 tšervonetsi vastasi 10 ruplaa, olivat sar-

jan setelit siten arvoiltaan 10, 30, 50 ja 100 ruplaa.

Myös metallirahat uusittiin tunnuspuoleltaan vuonna 1937; vaakunaan lisättiin uusien neuvostotasavaltojen myötä uusia nauhoja, ja niiden kokonaisuudeksi tuli 11 kappaletta.

Vuonna 1938 täydentyi setelisarja 1, 3 ja 5 ruplan seteleillä.

Vaikka mallien 1937 ja 1938 seteleissä mainittiin pienellä kirjoituksella niiden vakuutena olevan yleisellä tasolla

valtionpankin kulta, jalometallit ja valuutat (mistään kiinteistä numeerisista vaihtoarvoista ei luonnollisestikaan mainittu yhtään mitään), oli tämä vain teoreettinen maininta, eikä käytännössä yleisöllä ollut mitään mahdollisuutta vaihtaa seteleitä mihinkään arvometalliin tai valuuttaan.

Suomalaisille ovat mallien 1937 ja 1938 setelit tulleet hyvin tutuiksi sen vuoksi, että niin talvi- kuin jatkosodan aikana rintamalla palvelleet suomalaiset sotilaat keräsivät kaatuneilta neuvosto-

Neuvostoliiton metallirahat mallia 1937 – 1946. Huomatkaa vaakunapuolen 11 naubaa: 5 + 5 sivuilla sekä 1 alhaalla keskellä.

Neuvostoliiton 1, 3 ja 5 ruplan valtiolliset kassasetelirahat (Gosudarstvennii Kasnatseiskii Bilet SSSR) mallia 1938. Muuten nämä setelit ovat varsin tavallisia, mutta sarjan alun yhdellä isolla kirjaimella olevat sarjanumeron (kuten alimmainen 5 ruplan seteli) ovat hieman harvinaisempia ja maksavat hyväkuntoisina useita kympejä kappaleelta. Huomatkaa myös seteleiden syntä ja osin sotaisia ilme.

sotailta ja kaapatuista sotakassoista suuria määriä näitä setelirahoja. Koska niillä ei ollut mitään arvoa Suomessa (suljettuna valuuttana ruplat olivat vaihtokelvottomia Neuvostoliiton ulkopuolella) ne jäivät sotamuistoina sotaveteraanien haltuun, ja sitä kautta niitä on liikkunut runsaasti myös suomalaisilla keräilymarkkinoilla.

Toinen maailmansota oli Neuvostoliitolle, kuten yleensäkin sotaa käyville maille, ankarana talouspulan ja seteli-inflaation aikaa. Sotaponnisteluiden rahoittaminen vaati setelipainojen jatkuvaa käyttöä ja rahan määrän voimakas lisääntyminen näkyi vastaavana hintojen nousuna, esimerkiksi vuonna 1943 oli voikilon hinta noussut huimaan 800 ruplaan. Musta pörssi kukoisti ja spekulantit tekivät suuria voittoja. Sodan jälkeen ei Neuvostoliitto valuuttoja ja kultaa säästääkseen ostanut mitään ulkomailta – ei aseita, ei teollisuustuotteita eikä edes elintarvikkeita, mikä oli johtanut monenlaisiin ongelmiin, kuten nälänhätään. Oli siis aika jälleen kerran rajusti reformoida neuvostotaloutta.

Neuvostoliiton mallin 1947 1, 3 ja 5 ruplan valtiolliset kassasetelirahat (Gosudarstvennii Kasnatseiskii Bilet SSSR).

Vuoden 1947 10, 25, 50 ja 100 ruplan valtionpankin (Bilet Gosudarstvennogo Banka SSSR) setelit. Mallin 1947 täysi setelisarja 1 – 100 ruplaa loistokuntoisena maksaa yli 1 000 €. Mallin 1957 setelisarja (ilman suomenkielistä arvomerkintää) on samanhintainen, mutta mallin 1957 setelisarja päällepainamalla ОБРАЗЕЦ (malli tai specimen) on noin 300 € arvoinen.

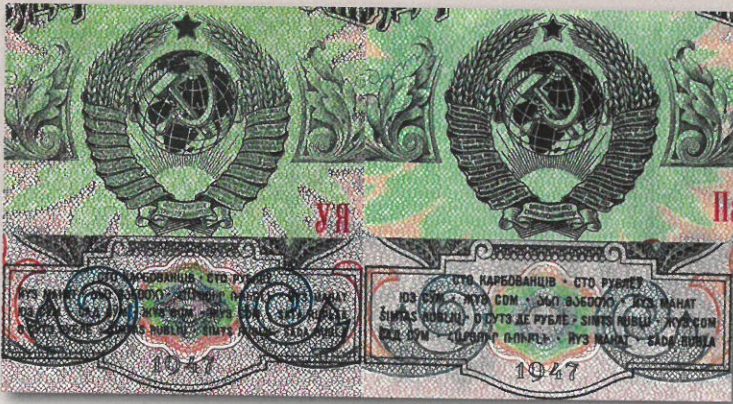
Joulukuussa 1947 toteutettiin raha-reformi luomalla uusi 1 000 vanhaa ruplaa vastaava uusi rupla. Näin saatiin sotainflaation paisuttamat hinnat taas järkevälle tolalle. Tämän lisäksi sotatalouden inflaatioita rahataloutta suitsittiin leikkamalla pankkitalletuksia siten, että 3 000 – 10 000 vanhan ruplan pankkitalletukset vaihdettiin uusiin rupliin 30 % arvoneikkauksella ja yli 10 000 vanhan ruplan pankkitalletukset vaihdettiin uusiin rupliin 50 % arvoneikkauksella. Pienet alle 3 000 vanhan ruplan talletukset vaihdettiin uusiin rupliin ilman arvonalennusta. Samassa yhteydessä rupla sidottiin ainakin välillisesti Bretton Woodsin sopimukseen ja Yhdysvaltojen kultadollariin suhteessa 100 USD = 40 Neuvostoliiton ruplaa. Neuvostorupla vastasi siis teoriassa 2,50 USA:n dollaria.

Tämä toimi tasoitti hieman ristiriitoja, joita sodan rikastuttamien ja köyhdyttämien neuvostokansalaisten välille oli päässyt syntymään – Suomessa samankaltainen toimi, vaikkakin paljon leppoisaampi, oli 31.12.1945 toteutettu 500, 1 000 ja 5 000 markan seteleiden leikkaus ja pakkolaina valtiolle.

Rahanuudistuksen myötä oli jälleen aika myös uudistaa seteli- ja metallirahat. Neuvostotasavaltoja oli tullut lisää, ja mallien 1937 ja 1938 synkeistä ja raivoisan inflaation heikentämistä seteleistä oli aika luopua. Mallien 1937 - 1938 sota-

Neuvostoliiton uusittu metallirahasarja mallia 1948 – 1956. Muutos edelliseen on tunnuspuolen 16-nauhainen (8 + 7 + 1) vaakuna.

Mallin 1947 ja 1957 seteleiden yksityiskohtien vertailua (malli 1947 vasemmalla, malli 1957 oikealla). Huomaa muuttunut vaakunanaubojen määrä (8 + 7 + 1 → 7 + 7 + 1) sekä suomenkielisen arvomerkinän poistuminen.

ajan setelistö korvattiin rahanuudistuksen määräämässä suhteessa 1 000 vanhaa ruplaa = 1 uusi rupla laskemalla liikkeelle hyvin monipuolinen ja värikäs setelisarja, joka koostui 1, 3, 5, 10, 25, 50 ja 100 ruplan seteleistä. Pienet 1 - 20 kopeekan metallirahat kuitenkin jatkoivat kiertoaan ilman arvonalennusta, eli niiden ostovoima 1000-kertaistui. Samassa yhteydessä luovuttiin vuosien 1946-1947 nälähädän laantumisen vuoksi säännöstelykupongeista, mikä luonnollisesti ilahdutti neuvostokansalaisia.

Kuriositeettina voisi mainita sen, että mallin 1947 seteleiden monikielisessä

arvomerkinäosuudessa oli nimellisarvo kerrottu myöskin suomeksi. Ikävä teoria on, että seteleissä ikään kuin ennakoitiin Suomen liittyvän neuvostotasavaltaan Neuvostoliittoon. Virallinen selitys on, että kun vuonna 1923 perustettuun Karjalan autonomiseen sosialistiseen neuvostotasavaltaan liitettiin talvisodan rauhanehtojen nojalla vuonna 1940 Neuvostoliitolle luovutettu Karjalan, syntyi Karjalais-suomalainen sosialistinen neuvostotasavalta ja suomalainen teksti lisättiin tämän vuoksi mallin 1947 seteleihin.

Neuvostoliiton mallin 1961 1, 3 ja 5 ruplan valtiolliset kassasetelirahat (Gosudarstvennii Kasnatseiskii Bilet SSSR).

Neuvostoliiton uusittu metallirahasarja mallia 1957. Muutos edelliseen on tunnuspuolen 15-naubainen (7 + 7 + 1) vaakuna.

Neuvostoliiton 10, 25, 50 ja 100 ruplan valtionpankin (Bilet Gosudarstvennogo Banka SSSR) setelit. Täyden 1 – 100 ruplan loistokuntoisen setelisarjan arvo on joitain kymppijä.

Kuten edellä mainittiin, jatkoivat Neuvostoliiton metallirahat kiertoaan 1000-kertaisesti vahvistuneina, joten niiden ulkoasuun tai tekniisiin parametreihin ei ollut tarvetta tehdä muutoksia. Ainoastaan tunnuspuolen vaakuna muutettiin vastaamaan uutta tilannetta.

Vuonna 1957 oli jälleen aika hieman muuttaa niin rahoja kuin seteleitä, koska neuvostotasavaltojen määrä putosi kuudestatoista viiteentoista. Vuoden 1957 toisessa sarjassa oli vielä vuosiluku 1947, mutta suomenkielinen teksti oli poistettu kaikkien nimellisarvojen arvomerkin-

nöistä, koska vuonna 1956 Karjalais-suomalainen sosialistinen neuvostotasavalta muutettiin Venäjän sosialistiseen federaatiiviseen neuvostotasavaltaan kuuluneeksi Karjalan autonomiseksi neuvostotasavallaksi. Näin suomenkielinen teksti poistui seteleistä ja niin seteleiden kuin kolikoiden vaakunan nauhojen määräksi tuli 15 (7 + 7 + 1).

Mallin 1957 setelit ja kolikot jäivät käyttöajaltaan varsin lyhytaikaisiksi, koska tammikuun 1. päivä vuonna 1961 toteutettiin jälleen rahanuudistus, jossa yhä inflatoitunut vuoden 1947 rupla korvattiin uudella ruplalla suhteella 10 vuoden 1947 ruplaa = 1 vuoden 1961 rupla. Tämän vuoksi liikkeelle laskettiin jälleen täysin uusitut setelit ja metallirahat.

Neuvostoliiton uusittu metallirahasarja mallia 1961 – 1991. Mukana viimeksi 1920-luvulla käytössä olleet nimellisarvot 50 kopekkaa ja 1 rupla.

Kuva 12. Neuvostoliiton vuosien 1965, 1967 ja 1979 käyttöjuhlarahat. Osaa näistä tunnetaan myös Prooflike- ja PROOF-laatuina, joista erityisesti vuoden 1970 Lenin-ruplan alkuperäinen PROOF-versio (jota tehtiin 3 000 kpl, kuvassa oikeassa reunassa) on nykyisin haluttu ja kallis (arvo noin 1 500 – 2 000 €).

Jälleen kuitenkin metallirahat säilyttivät rahanuodistuksesta huolimatta nimellisarvonsa mukaisen arvon, mutta vanhat seteli vaihdettiin uusiin mainitulla suhteella 10 vanhaa rupla = 1 uusi rupla. Uusi metallirahasarja sisälsi myös 50 kopeekan ja 1 ruplan metallirahat, joita ei oltu laskettu liikkeelle sitten 20-luvun. Vuoden 1961 rahanuodistuksen myötä myöskin Neuvostoliiton rupla devalvoitiin 55 5/9 %

USA:n kultadollaria vastaan ja uudeksi viralliseksi vaihtosuhteeksi asetettiin 100 USD = 90 SUR.

Neuvostoliitossa lyötiin myös vuosina 1965, 1967 ja 1970 käyttöjuhlarahoja, jotka myös kiersivät yleisessä rahaliikenteessä.

Vuosien 1975 – 1991 välillä laski Neuvostoliitto liikkeelle mitä moninai- simman joukon kuparinikkelisiä, hopei-

sia, kultaisia, platinaisia ja palladiumisia sijoitus- ja juhlarahoja ja jopa niiden uusintalyöntejä. Huippuna vuoden 1980 olympialaiset, joiden kunniaksi laskettiin liikkeelle 6 kuparinikkelistä, 28 hopeista, 6 kultaista ja 5 platinaista juhlarahaa, kaikki niin normaali- kuin kiiltolyöntisiä. Näihin emme pureudu tämän enem- pää tässä artikkelissa.

Neuvostoliiton 1, 3, 5 ja 10 ruplan valtionpankin (Bilet Gosudarstvennogo Banka SSSR) setelit mallia 1991. Huomatkaa monikielisen arvomerkinnän poistuminen ja korvautuminen venäjänkielillä väärentämisen lainvastaisuudesta kertovilla teksteillä.

Neuvostoliiton 50, 100, 200, 500 ja 1000 ruplan valtionpankin (Bilet Gosudarstvennogo Banka SSSR) setelit mallia 1991. Monikielinen arvomerkinä esiintyy vielä 50 ja 100 ruplan seteleissä, mutta ei sitä suuremmissa aivan uusissa nimellisarvoissa.

Neuvostoliiton viimeiset käyttömetallirahat. Oikeanpuolimmaisoin 10 ruplaa 1992 on laskettu epähuomiossa liikkeeseen, vaikka Neuvostoliitto lakkasi vuoden 1991 lopulla. Kuvan rahat ovat muuten hyvin halpoja, mutta mainittu 10-ruplainen vuosiluvulla 1992 on noin 250 € arvoisen.

Neuvostoliiton viimeiset setelit, eli 50, 100, 200, 500 ja 1 000 ruplan valtionpankin (Bilet Gosudarstvennogo Banka SSSR) setelit mallia 1991/1992. Huomatkaa monikielisen arvomerkin poistuminen myös 50 ja 100 ruplan seteleistä.

Viimeiset nullistikset Neuvostoliiton setelistössä tapahtuivat 22. tammikuuta 1991, jolloin yrityksenä taisella riehaantunutta inflaatiota vastaan ja suitsia laitonta kauppaa mallin 1961 50 ja 100 ruplan setelit julistettiin mitättömiksi ja niitä vaihdettiin 23. - 25. tammikuuta (keskiviikosta perjantaihin) uusiin mallin 1991 seteleihin vain 1 000 ruplaa per henkilö. Myös tililtä otot rajoitettiin korkeintaan 500 ruplaan kuukaudessa. Seurauksena tästä oli luonnollisesti asianmukainen kaaos ja sekasorto. Vaikkakin noin 14 miljardia ruplaa käteistä rahaa saatiin poistettua rahamarkkinoilta, johti tämä toimi valtavaan yleiseen epäluuloon hallintoa ja sen päätöksiä kohtaan ja pienellä viiveellä yhä pahenevaan inflaatioon. Huhtikuun 1991 alussa olivat hinnat 3 – 4 kertaistuneet, mutta palkat nousivat samassa ajassa vain 20 – 30 %.

25 ruplan setelin valmistaminen lopetettiin, ja setelisarjan yläpäähän tuli yhä rajumpana riehuvan inflaation vuoksi yhä suurempia nimellisarvoja.

Vaikka Neuvostoliitto virallisesti hajosi päivä Gorbatschovin eron jälkeen 26. joulukuuta 1991 kummitteli Neuvostoliiton nimi setelistössä vielä seuraavan vuoden 1992 alati pahenevan inflaation riepottelemisissa setelityypeissä.

Neuvostoliitto siis lakkasi olemasta 26. joulukuuta 1991 ja viimeiset sen merkit ja symbolit katosivat setelistöstä vuoden 1992 jälkeen. Viimeiset metallirahat neuvostotunnuksin (СССР) lyötiin vuosiluvulla 1991, ja yksi vuosiluvulla 1992 varustettu rahatyyppejä pääsi ilmeisesti erehdyksessä kierto.

Tähän päättyy kaksiosainen artikkeli Neuvostoliiton rahahistoriasta.

Jorma J. Imppola SeAMK